

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертацията „ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ И СТИЛОВЕ НА ХУМОР В ПРОЦЕСА НА СЕБЕПРИЕМАНЕ И ПРИЕМАНЕ ОТ ДРУГИТЕ”

с автор МАРТИН ЮЛИЯНОВ ЦЕНОВ

представена за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Представената дисертация обхваща общо 175 страници, от които 16 страници списък на литературата и 7 страници приложения . Включва 29 таблици и 19 фигури. Разделена е на три глави, представящи съответно теоретичните основи на изследването, неговата постановка и резултати.

Дисертацията представлява емпирично изследване върху връзките между емоционалната интелигентност, предпочитания стил на хумор, себеприемането и субективно оцененото приемане на собствената личност от другите хора. Проверява се и се доказва предположението, че емоционалната интелигентност е фактор за това да приемаш себе си и да се чувстваш приет от другите. Освен това емоционалната интелигентност е свързана с предпочитания от личността стил на хумор, който пък от своя страна играе известна опосредстваща роля във връзката на емоционалната интелигентност със себеприемането и приемането от другите. Наред с това се подлага на проверка и тезата, че себеприемането е свързано с това да бъдеш приет от другите, което също се потвърждава. Изследването е направено със значителна по обем извадка (393 души) в широкия възрастов диапазон от 18 до 72 години, което осигурява значителна достоверност на резултатите.

Работата се отличава с несъмнена актуалност. Емоционалната интелигентност е сравнително нов психологически конструкт, който в последните години усилено се изучава, като допълнителен стимул за това е и широката популярност, която понятието доби в обществото. Връзката му с хумора, себеприемането и приемането от другите в по-общ план може да се разглежда като аспект на голямата тема за психичното благополучие, която в последните години се радва на особено силен интерес и е от изключително голямо житейско значение.

2. Литературна осведоменост и теоретична подготовка на кандидата

В теоретичната част авторът е представил много пространно изследваните конструкти и състоянието на тяхното проучване. Наред с наличните изследвания в нашата психологическа литература, са реферирани голям обем публикации на английски език. Използваната литература надхвърля 200 заглавия (по списък 197, но открих в текста няколко, които не са включени в списъка). Изложението е задълбочено, ясно и четивно, едновременно пространно, но и центрирано върху задачата на дисертационния труд. Авторът аргументирано избира от целия спектър теории и подходи към изследваните явления трактовката на емоционалната интелигентност като личностна черта и теорията на Мартин и сътрудници за стиловете на хумор. Въз основа на литературния обзор той предлага обоснован и графично онагледен теоретичен модел на връзките между емоционалната интелигентност, хумора, себеприемането и приемането от другите. От този модел той извлича ясни, проверими хипотези.

3. Методичен подход

Изследването е проведено с адекватни на задачата му методи, като тяхната подготовка представлява самостоятелен, много съществен принос на дисертанта. Авторът е адаптирал за българска среда два англоезични въпросника – въпросника за измерване на емоционалната интелигентност като личностна черта, създаден от Фърнам и Петридес, и въпросника за предпочитаните стилове на хумор, създаден от Мартин и Дорис (адаптиран съвместно с научната ръководителка на работата Ергюл Таир). Върху адаптацията на методите е работено методически прецизно, изследвани са тяхната факторна структура, консистентност и корелации между субскалите. И двете адаптации показват добри психометрични характеристики, а структурата им съответства на тази на оригиналите. За измерване на себеприемането и на възприетото приемане от другите авторът е конструирал заедно с научната си ръководителка две собствени самооценъчни скали, които също са с добри психометрични характеристики.

Хипотезите на изследването са проверени чрез многостранен и прецизен статистически анализ. Установявайки, че почти всички изследвани променливи корелират помежду си, авторът си дава сметка, че връзката между всеки две от тези променливи може да се дължи на едновременната им корелация с някои от другите променливи. Затова изчислява и съответните парциални корелации. По-нататък

интересуващите връзки се изследват и чрез регресионен анализ, а накрая се провежда и анализ за медираща роля на определени променливи чрез тестове за медиация.

4. Значимост и убедителност на получените резултати

Събраните с подходящи методи и от голям брой изследвани лица данни, в съчетание със задълбочения им статистически анализ и адекватна психологическа интерпретация придават значителна убедителност на откритите закономерности. Освен основния резултат – емпиричното потвърждаване на издигнатия теоретичен модел, работата има за резултат и разработването, респективно адаптацията на полезни методи за измерване на изследваните психологически характеристики. Съществен допълнителен резултат представляват данните за влиянието на пола, възрастта и образованието върху тези характеристики.

5. Критични бележки

Недостатък на работата представлява структурирането на психологическата интерпретацията на получените резултати. Авторът е разделил частта, представяща резултатите, на подточки, съответстващи на приложените статистически анализи – прости корелации, парциални корелации, регресионен анализа, медиационен анализ – и в края на всяка от тези подточки прави психологически изводи от установените статистически тенденции така, сякаш следващите подточки не съществуват. Но всеки следващ анализ уточнява изследваните взаимовръзки, така че тяхната пълна картина се получава чак накрая. Там би трябвало да дойде и цялостното психологическо осмисляне на получените резултати. Такава цялостна психологическа интерпретация на получените резултати липсва. Вместо това в заключението просто се изброяват отново хипотезите и се отбелязва кои от тях са се потвърдили.

Някои по-дребни забележки и въпроси:

Във връзка с регресионния анализ има нещо, което не мога да си обясня: защо в таблица 26 влиянието на общата емоционална интелигентност върху себеприемането е с положителен знак (0,59), а в табл. 28 – с отрицателен (-0,55); вижда се, че и абсолютните стойности на бета малко се различават. Същото се отнася и за влиянието ѝ върху приемането от другите в таблици 27 и 29.

Щеше да е хубаво да видим и графично разпределението на изследваните променливи. Така за читателя щеше да се онагледят по-добре твърдението, че средните стойности на емоционалната интелигентност, себеприемането и приемането от другите

са високи спрямо теоретичната средна на скалата. Би било интересно и да научим дали предпочитанията към отделните стилове на хумор в нашата извадка са същите като тези в оригиналната.

В композиционно отношение щеше да е по-добре разделът, посветен на влиянието на пола, възрастта и образованието върху изследваните променливи да дойде накрая, след като е изчерпан въпросът за връзките между изследваните личностни характеристики. Или пък в началото, преди този въпрос да е започнат, но не да се вмъква по средата на неговото разглеждане.

6. Характер на научните приноси

Литературният обзор показва, че има много малко изследвания върху част от въпросите на дисертационния труд, а върху друга част няма никакви. Авторът цитира три изследвания, показващи връзката между емоционалната интелигентност и стиловете на хумор. Също толкова са и изследванията, отнасящи се до връзката на емоционалната интелигентност със себеприемането, като при това те се отнасят до емоционалната интелигентност като способност, а не като личностна черта, както избира да я третира Ценов. Не са открити изследвания върху връзката между хумора, себеприемането и приемането от другите. Така част от резултатите на изследването на Ценов представляват оригинален принос, а друга част се добавят към оскъдните данни по слабо изследвани досега въпроси. За българската психология изследването като цяло е първо по рода си.

Научните приноси на автора са отразени вярно в автореферата.

7. Оценка на качеството на научните трудове, отразяващи изследванията по дисертацията

Дисертантът е представил три статии във връзка с дисертацията, отпечатани в списанието „Психологични изследвания”, което е авторитетно списание с анонимно рецензиране. Първата статия представя развитието на теоретичните възгледи за емоционалната интелигентност. Другите две статии са посветени на емпирични изследвания. Едното представя изследване на връзката между емоционалната интелигентност, себеприемането и приемането от другите върху малко по-малка извадка от тази в дисертацията (предполагам, част от нея). Второто е допълнително изследване, невключено в дисертацията, което има за задача да провери доколко субективните самооценки на емоционалната интелигентност съответстват на оценките,

давани на индивида от неговите състуденти чрез социометрична процедура.

Получените ниски корелации подкрепят виждането на автора, че резултатите от въпросника за емоционална интелигентност трябва да се разглеждат като субективни самооценки на това качество, което виждане той поддържа в дисертационния си труд.

Има още две статии под печат в „Психологически изследвания“, в съавторство с научната ръководителка, които представят разработването на скалите за себеприемане и приемане от другите и адаптацията на въпросника за стиловете на хумор.

С публикуването на общо пет статии върху дисертационния труд в авторитетно списание с анонимно рецензиране можем да приемем, че голяма част от труда е получила публичност и компетентна положителна оценка.

8. Нямам причини да смятам, че дисертационния труд не е лично дело на автора.

9. Заключение

Дисертационният труд съдържа напълно удовлетворително по обем емпирично изследване по съществен и актуален проблем, осъществено методически коректно. То показва, че авторът има качествата на добре подготвен изследовател. Поради това с пълна убеденост предлагам на уважаваното научно жури да му присъди научната и образователна степен „доктор“.

Рецензент: доц. д-р Маргарита Дилова
Нов български университет

София, 25.5.2017